

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

2006 metai

1

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2006

1

VILNIUS 2007

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2006

1

VILNIUS 2007

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS
Vilniaus universitetas

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Bronius MAKASKAS
Lenkijos MA Istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Kultūros, filosofijos ir meno institutas

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER
Nordost-Institut Lieneburge

Agnius URBANAVIČIUS (sekretorius)
Lietuvos istorijos institutas

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:

HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE

ISSN 0202-3342

© Lietuvos istorijos institutas, 2007
© Straipsnių autoriai, 2007

K o n f e r e n c i j o s

KONFERENCIJA, SKIRTA ADOLFO ŠAPOKOS 100-OSIOMS GIMIMO METINĖMS PAMINĖTI

2006 metai Lietuvoje pažymėti istoriko Adolfo Šapokos vardu. A. Šapoka – viena ryškiausių asmenybių Lietuvos istorikų panteone, su jo vardu išaugo daugybė Lietuvos istorijos tyrinėtojų, jo redaguotos „Lietuvos istorijos“ įtakoje subrendo visa lietuvių visuomenės generacija.

Verta priminti, kad A. Šapoka gimė 1906 m. vasario 13 d. Utenos valsčiuje, Grybelių kaime. 1929 m. baigė Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos skyrių. Kaip jaunas ir perspektyvus Lietuvos istorikas studijas gilino Prahoje, dar po metų Stokholme rinko archyvinę medžiagą apie Kėdainių uniiją. 1932–1940 m. Vytauto Didžiojo universitete dėstė istoriją. 1938 m. A. Šapoka apgynė istorijos daktaro disertaciją „Lietuva ir Lenkija po 1569 m. Liublino unijos“, po metų jam buvo suteiktas docento vardas. 1941–1943 metais dirbo Vilniaus universitete. 1944 m., artėjant antrajai sovietų okupacijai, pasitraukė į Vokietiją, iš kur 1948 m. persikėlė į Kanadą. Gyvendamas Kanadoje A. Šapoka redagavo „Tėviškės žiburius“, buvo „Lietuvių enciklopedijos“ bendradarbis, aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeninių organizacijų veikloje. A. Šapoka mirė 1961 m. kovo 9 dieną Toronte.

Parengiamieji 100-ųjų A. Šapokos gimimo metinių paminėjimo organizavimo darbai aptarti dar 2005 m. rugsėjo mėnesį Vilniuje vykusiame Lietuvos istorikų suvažiavime. Dalis tų planų buvo įgyvendinta 2006 m. vasario 14 d., kai Kaune įvyko Vytauto Didžiojo universiteto Istorijos katedros ir Išeivijos studijų instituto bei Istorinės Lietuvos Respublikos Prezidentūros Kaune organizuota mokslinė konferencija „Lietuvos prieškario istoriografija: Adolfo Šapokos karta“.

Ją sudarė tarsi dvi dalys, memorialinė ir akademinė. Vytauto Didžiojo universitete buvo iškilmingai atidaryta viena moderniausių universitete A. Šapokos vardu pavadinta auditorija (K. Donelaičio g. 52, aud. 508). Auditorijos rekonstrukciją parėmė ponis Ava Vika Saudargas, jos atidaryme, be universiteto dėstytojų, studentų, dalyvavo ir A. Šapokos giminės. Vėliau Adolfo Šapokos 100-ųjų gimimo metinių minėjimas persikėlė į Istorinę Lietuvos Respublikos Prezidentūrą Kaune, kur konferencijos dalyviams buvo pristatyta paroda, skirta A. Šapokos atminimui. Ji buvo parengta bendradarbiaujant Istorinei Lietuvos Respublikos Prezidentūrai Kaune ir Vytauto Didžiojo universiteto Išeivijos studijų institutui. Lankytojai turėjo progą susipažinti su istoriko žymiausiais pirmojo leidimo darbais, jo korespondencija. Fotografinė parodos dalis vaizdžiai parodė atskirus A. Šapokos gyvenimo etapus –

jo jaunystę, studijas ir darbą Vytauto Didžiojo universitete bei gyvenimą išeivijoje. A. Šapokos žemietė, Utenos Adolfo Šapokos gimnazijos istorijos mokytoja Birutė Kairienė, remdamasi amžininkų prisiminimais, klausytojus supažindino su žymaus istoriko mokykliniais metais, jo jaunyste.

Konferencijoje buvo perskaityti keturi pranešimai. Zigmantas K i a u p a (Vytauto Didžiojo universitetas) aptarė tarpukario Lietuvos jaunųjų istorikų keliones ir stažuotes po Europos universitetus, apibūdino to laikotarpio akademinę bendruomenę, supažindino su senas tradicijas turinčių universitetų atmosfera, atskleidė, kokias galimybes turėjo tarpukario istorikai.

Povilas L a s i n s k a s (Vytauto Didžiojo universitetas) konferencijos klausytojus nukėlė į prieškarinį Vytauto Didžiojo universitetą, kuriame A. Šapoka susiformavo kaip istorikas, parašė svarbiausius savo darbus ir ne vienerius metus dirbo.

Ramunė Š m i g e l s k y t ė (Lietuvos istorijos institutas) aptarė Ketverių metų Seimo epochą A. Šapokos tyrimuose.

Egidijus A l e k s a n d r a v i č i u s (Vytauto Didžiojo universitetas) aptarė paskutinį ir liūdniausią Adolfo Šapokos gyvenimo tarpsnį, kai pasitraukęs iš sovietų okupuojamos tėvynės „Lietuvos istorijos“ redaktorius apsigyveno Kanadoje. Tačiau ir būdamas toli nuo Lietuvos Adolfas Šapoka nenustojė aktyviai dalyvauti lietuviškoje veikloje. Ilgą laiką redagavo „Tėviškės žiburius“, buvo „Lietuvių enciklopedijos“ bendradarbis.

Galima drąsiai teigti, kad konferencijoje dalyvavo ne tik pranešėjai, bet ir gausiai susirinkę klausytojai. Konferencijoje dalyvavo ir savo prisiminimais bei išpūdžiais iš pirmų lūpų dalijosi A. Šapokos giminaičiai, taip pat A. Šapokos redaguotos „Lietuvos istorijos“ platintojai ir skaitytojai sovietmečiu. Nereikia užmiršti, kad tada „Lietuvos istorija“ buvo uždrausta, todėl buvo įdomu ir naudinga išgirsti, kaip žmonės leisdavo iš rankų į rankas tą, jau spėjusią tapti kultine knyga, kaip rizikavo darydami jos kopijas, taip patys prisidėdami prie jos platinimo.

Tad galima tikėtis, kad konferencija 100-ųjų A. Šapokos gimimo metinių jubiliejui atminti „Lietuvos prieškarinio historiografija: A. Šapokos karta“ sėkmingai įsiliejo į šiai žymiai asmenybei skirtų renginių ciklą.

Simonas S t r e l c o v a s